

Cilt / Volume: 13, Sayı / Issue: 26, Sayfalar / Pages: 719-730

Araştırma Makalesi / Research Article

Received / Alınma: 19.06.2023

Accepted / Kabul: 25.09.2023

COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE KIRILGAN GRUP OLARAK SİĞINMACILARA YÖNELİK UYGULANAN POLİTİKALAR

Yakup BULUT¹

Seda KULU BAY²

Öz

Küresel salgınların sosyo-ekonomik yapılar üzerindeki olumsuz etkilerine en çok maruz kalan kırılğan gruplar, Covid-19 Pandemisi sürecinde de bu etkilerden kurtulamamıştır. Özellikle birçok açıdan sorun yaşayan sığınmacılar, kırılğan gruplar içinde en çok soruna ve sıkıntıya maruz kaldığı görülmektedir. Pandemi sürecinde daha fazla ortaya çıkan işsizlik, ekonomik bozulmalar, sağlık harcamalarının yetersizliği gibi sorunlar, özellikle kadın, genç, yaşlı, engelli sığınmacıların oluşturduğu kırılğan grupları daha savunmasız bir hale getirmiştir. Maalesef, kırılğan gruplar içerisinde yer alan sığınmacılara yönelik uygulanan politikalar, özellikle AB ülkelerinin yaklaşımı çoğu kez yapıcı olmaktan uzak kalmıştır. Pandemi sürecinde sığınmacılar daha da kırılğan hale gelmişlerdir. Nitekim, Suriye krizi ile yaşanan olaylar dolayısıyla artan göçler, Doğu Avrupa başta olmak üzere tüm dünyada sığınmacı krizlerinin yaşanmasına neden olmuştur. İşte bu çalışma, Covid-19 Pandemisi sürecinde toplumun diğer kesimlerine nazaran daha olumsuz etkilenen kırılğan gruplar içerisindeki sığınmacılara karşı yürütülen politikaları incelemektedir. Betimleyici bir yöntemle ele alınan çalışmada yazılı kaynaklar, konu ile ilgili raporlar, Birleşmiş Milletler'in yaklaşımları, AB ülkeleri ve Türkiye'nin pandemi sürecindeki kırılğan bir grup olan sığınmacılara ilişkin politika ve yaklaşımları ortaya konacaktır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19 Pandemisi, Kırılğan Gruplar, Sığınmacılar.

¹ Prof. Dr., Gaziantep Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, E-posta: yakupbulut@gantep.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0838-4200.

² Arş. Gör., Gaziantep Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, E-posta: sedakulu@gantep.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6989-0695.

Atıf/Citation

Bulut, Y. & Kulu Bay, S. (2023). COVID-19 pandemisi sürecinde kırılğan grup olarak sığınmacılara yönelik uygulanan politikalar. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(26), 719-730.

POLICIES APPLIED TO REFUGEES AS A VULNERABLE GROUP DURING THE COVID-19 PANDEMIC PROCESS

Abstract

The vulnerable groups, which are most exposed to the negative effects of global epidemics on socio-economic structures, could not get rid of these effects during the Covid-19 Pandemic process. It is seen that refugees, who have problems in many aspects, are exposed to the most problems and distress among vulnerable groups. Problems such as unemployment, economic deterioration, and insufficient health expenditures, which emerged more during the pandemic process, have made vulnerable groups, especially women, young, old and disabled refugees, more vulnerable. Unfortunately, the policies implemented towards the refugees who are among the vulnerable groups, especially the approach of the EU countries, have often been far from being constructive. Refugees have become even more vulnerable during the pandemic process. As a matter of fact, the increasing immigration due to the events experienced with the Syrian crisis has caused refugee crises all over the world, especially in Eastern Europe. This study examines the policies carried out against refugees in vulnerable groups, which are more negatively affected than other segments of society during the Covid-19 Pandemic process. In the study, which is handled with a descriptive method, written sources, reports on the subject, the approaches of the United Nations, the policies and approaches of EU countries and Turkey regarding the refugees, a vulnerable group in the pandemic process, will be revealed.

Keywords: Covid-19 Pandemic, Vulnerable Groups, Refugees.

1. GİRİŞ

COVID-19 Pandemisi'nin dünyada etkili olmaya başlamasıyla ortaya çıkan süreçte hemen her ülke kendi vatandaşlarını bu salgından korumak için birçok çözüm ve politika arayışına girmiştir. Zaman zaman büyük sorunlar yaşansa da önemli çözümlerin de devreye girdiği söylenebilir ki, halen bu sorunlar ve bunlara ilişkin çözüm arayışları devam etmektedir. Ancak salgının en dramatik etkisi kırılgan gruplar olarak adlandırılacak sığınmacılar üzerinde olmuştur. Bu açıdan süreç içinde bunlara ilişkin oluşturulan politikalar ve çözümler özellikle insani açıdan çok önemlidir. Pandemi sürecinde ülkeler vatandaşları için her türlü tedavi ve çalışmayı sağlamak için çözümler üretirken, kırılgan gruplar bu sürecin ağır sonuçlarıyla daha fazla yüz yüze gelmiştir. Kadın, çocuk, yaşlı, engelli, yoksul ve sığınmacıların oluşturduğu kırılgan grupların her biri farklı sorunlar yaşamışlardır. Çocuklar, eğitim hakkından mahrum kalırken, kadınlar ev içi işlere yönelmiştir. Yaşlı, engelli, işsiz ve imkânsız sığınmacılar değişen şartlara karşı direnç göstermekte zorlanmış maddi ve manevi anlamda kayıplar yaşamışlardır. Diğer kesimlere göre daha dışlanmış bir durumda görüldükleri için, kırılgan bir grup olarak sığınmacılar, birçok ülkede, İnsan Hakları'na aykırı olarak, başta sağlık hakları olmak üzere, birçok haktan mahrum edilme durumu ile karşı karşıya kalmışlardır. Suriye'de yaşanan iç savaş, Rohingya halkına ordunun gerçekleştirdiği saldırı, Venezuela'daki iç karışıklıklar vb. birçok durum halen etkisini sürdürürken, yerel halkın göç etmesi ve sığınma talepleri devam etmektedir.

Bu çalışmada, kırılğan gruplar içerisinde olan sığınmacıların COVID-19 Pandemisi sürecinde yaşadıkları ülkelerde hangi sorunlarla karşılaştıkları, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği ülkelerinin bu süreçteki nasıl bir politika ve yaklaşım sergiledikleri incelenecektir. Ayrıca milyonlarca geçici koruma statüsünde olan sığınmacılara ilişkin Türkiye'nin izlediği politikalar ele alınacaktır. İlk bölümde, kırılğan gruplara ilişkin kavram ve Pandemi sürecinde yaşanan durumlara yer verilecektir. İkinci bölümde, kırılğan grupların her bir kesiminin COVID-19 sürecinde yaşadıkları sorunlar ele alınacaktır. Üçüncü bölümde, BM, AB ve Türkiye'nin bu süreçte izlediği politikalar ortaya konacaktır. Sonuçta bazı değerlendirme ve önerilere yer verilecektir.

2. SİĞINMACI OLARAK KIRILGAN GRUPLAR NEYİ İFADE EDİYOR?

Kırılğanlık kavramı literatürde, bireylerin ve grupların maruz kaldığı sosyal eşitsizlikleri ve özelliklerini ifade etmek için kullanılmaktadır. Belirli bir sosyal durumun doğal parçası olarak ele alınan kırılğanlık, bu durumla ayırt edilen bütün bir insan grubuna atfedilebilir. (Domanska, 2018, s. 27; Elçi Çarıkçı vd., 2017, s. 627). Bu insan grupları da kırılğan grup olarak adlandırılmaktadır. Geniş tanımı ile kırılğan gruplar, ilişkinin güçsüz tarafını oluşturan, istismara, kötüye kullanıma daha kolay maruz kalabilen, kendini koruyamayan, kolay yönlendirilebilen, haklarını korumaya gücü yetmeyen, savunmasız, bu nedenle kolayca örselenebilen, incinebilen kişilerdir (Dağlı, 2019, s. 11). Sığınmacılar, diğer kırılğan gruplar içerisinde en çok incinen gruptur. Çünkü sığınmacılar, yaş, cinsiyet, sağlık problemleri ayrımı olmaksızın hepsini içinde barındıran, görece daha geniş bir kitleyi temsil etmektedirler. Bu grup, temel insan haklarından mahrum kalmakla beraber sağlık açısından, sosyo-ekonomik koşullar bakımından tehlikelere ve zarar görmeye daha açık halde hayatta kalma mücadelesi vermektedir.

Kırılğan gruplar içerisinde yer alan sığınmacıların, literatürde sığınmacı, göçmen ve mültecileri kapsadığı görülmektedir. Literatürde her biri farklı bir grubu temsil etse de, kırılğan gruplar olarak incelendiğinde özellikle mülteci ve sığınmacıların ortak dezavantajlara sahip olduğu görülmektedir. Bu çerçevede mülteci kavramı: *‘‘Irkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statü’’*(Göç İdaresi

Başkanlığı, ty) olarak tanımlandığı gibi, “ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişiler” olarak da tanımlanmaktadır (Orhon, 2019.s 4). Bulut ve Bimay’ın (2020, s.13) çalışmasında “mülteci olmak için başvuru yapan ancak başvuruları henüz karara bağlanmamış olan kişilerin geçici bir süreliğine koruma altına alınması” olarak tanımlanmıştır. Böylece, kavramın mültecilikle olan bağı ortaya konarak, kavram kargaşası önlenmeye çalışılmıştır

Sığınmacılar, olumsuz bir karar çıkması durumunda buldukları ülkeyi terk etmek zorundadırlar. Ancak kendilerine insani ya da diğer gerekçeler nedeniyle ülkede kalma izni verilmemişse, bu kişiler ülkede düzensiz bir durumda bulunan herhangi bir yabancı gibi sınır dışı edilebilmektedirler. Özellikle Suriye krizi ile “Geçici Koruma Altında Olanlar” zorunlu göçe maruz kalmış kişilerdir. Eğer bireyin göç etme kararını zorlayıcı dış müdahaleler olmaksızın kendi özgür iradesiyle ve kişisel uygunluk sebepleriyle göç ediyorsa bu isteğe bağlı bir göçmen statüsünü ortaya çıkarmaktadır (Özmert, 2020, s. 21). Genel olarak farklı şekillerde ifade edilse de göçe maruz kalmış sığınmacıların kırılğan bir grup olarak özellikle Pandemi sürecinde en çok sorun yaşayan kesim olduğu söylenebilir.

3. COVID-19 PANDEMİSİ VE SÜREÇ YÖNETİMİ

Dünya’da farklı dönemlerde büyük kitlelerin ölümlerine neden olmuş “Veba”, “İspanyol Gribi” gibi birçok salgın yaşanmıştır. Hatta yaşanan salgınlar sonrası yapılan bir takım çalışmalarda yeni salgınların olacağına ilişkin raporlar hazırlanmıştır³. Nitekim 2019’da Çin’de belirlenen ve 2020’de yeni bir tip koronavirüs (CoV) olarak dünyaya duyurulan (Karataş, 2020, s.5) ve “Corona, Virus ve Disease” kelimelerinin ilk harfleriyle oluşturulan COVID Pandemisi, her ne kadar bir sağlık problemi olarak ortaya çıkmış olsa da sosyal, siyasal ve ekonomik birçok problemin ana kaynağı olmuştur (Arslan, 2022, s. 353). Özellikle kamusal hizmetlere erişim, birçok hizmetin karşılanmasında eşitliğin sağlanmaya çalışılması, ekonomik sorunlar, güvenlik ile ilgili problemler, işsizlik, altyapı, ulaşım gibi kent özelinde birçok sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Pandeminin etkileri dikkate alınarak hemen her ülke birtakım çözüm arayışlarına girmekle beraber, sürecin iyi yönetilmediği, yeterince hazırlıkların yapılmadığı, bilgi şeffaflığının

³İspanyol gribinden yaklaşık bir asır sonra Almanya’da 2012 yılında Robert Koch Enstitüsü ve Alman Federal Hükümeti’ne bağlı bazı kuruluşların hazırladığı bir çalışmada salgın-pandemi ve risk analizi açısından yeni bir virüs patojenin hastalık yapmasına ilişkin bir rapor hazırlanmıştır. Yeni SARS virüsü ile benzer yapıda olduğu vurgulanan, öksürük, ateş, halsizlik, mide bulantısı ve kas ağrılarının olabileceği belirtilen bu yeni tip virüs, 2019 yılının Aralık ayının sonlarına doğru Çin’de görülmeye başlanmıştır (Üstün ve Özçiftçi, 2020, s.143).

sağlanamadığı, doğru verilere erişimin engellendiği ve insanlarda panik havasının oluştuğu gözlemlenmiştir. Bu tür durumlar, bulaşma hızı yüksek olan hastalığın epidemik yayılımını artırıcı yönde rol oynamıştır. Sağlık sisteminde yaşanan olaylar, ırkçı söylemler ve komplo teorilerinin artması ve bunların özellikle sosyal medya tarafından sürekli gündemde tutulması, alınan önlemlerin etkilerinin azalmasına da neden olmuştur. Ayrıca, üretim alanında oluşan aksamalar, kamu harcamalarının artması, kaynak temininde meydana gelen daralmalar, acil sağlık alanındaki fiziki kapasite eksiklikleri gibi birçok yeni durum ortaya çıkmıştır (Cebeci, 2020, s.1423). Bu durum bir taraftan salgın için gerekli olan tedbirleri gündeme getirirken diğer taraftan sosyal ve ekonomik hayatın akışını sağlamak için yeni kamu politikalarını gerekli kılmıştır. Örneğin, okulların yüz yüze eğitime ara vererek derslerin çevrimiçi ilerlemesi, seyahat kısıtlamalarının getirilmesi, halka açık alanların yasaklanması, sağlık tesislerine acil yatırımlar yapılması, sağlık sistemlerinin güçlendirilmesi ve yeni ekonomik ve sosyal refah reformlarının geliştirilmesi bu kapsamdadır (Güngör, 2020,s. 821). Ancak belirtilen önlemlerin ortak ve küresel bir boyutta olduğu söylenemez. Nitekim her ülke kendi çözümünü bulmaya çalışmış ve bu konuda ortak bir çözüm arayışı anlayışı işlevsel olamamıştır. Bu durum gerçekten yardıma ihtiyaç duyan ülkelerin yanı sıra hemen her ülkede kırılgan bir grup olan sığınmacıları çok daha zor şartlara itmiştir. Bu konuda AB üyesi ülkelerinin bir çoğu süreci iyi yönetemediği söylenebilir. Her ne kadar iş birliği ve dayanışmaya vurgu yapılsa da ortak bir politika üretilmemiştir (Köksoy, 2020, s.673). Oysa ki, ortak bir politika geliştirmeleri sürecin daha az hasarla atlatılması söz konusu olabilirdi. Nitekim AB ülkeleri arasında İtalya ve İspanya süreci yönetmekte zorlanırken Avusturya, salgın kontrolünde başarı göstermiştir (Şirin ve Özkan, 2020, s.9). Bu süreçte dünyada salgına karşı ortak bir çabanın aşısı üretilmesi konusunda olduğu söylenebilir. Nitekim, Almanya ve Çin, Rusya, Hindistan, Türkiye gibi dünya üzerinde birçok ülke gibi COVID-19'a karşı aşısı çalışmaları yürütmüşler ve mRNA kökenli veya inaktif aşılardan geliştirmişlerdir. Ancak aşılama sürecinde ülkeler önceliği kendi vatandaşlarına verirken, yine bu konuda dışlanmaya maruz kalan ve sürecin dışına itilen kırılgan gruplar olarak sığınmacılar olmuştur.

4. COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE KIRILGAN GRUPLAR

COVID-19 Pandemisi'nin etkileri ve buna ilişkin alınan belli ölçüde başarılı olsalar da ekonomik ve sosyal açıdan büyük zararların ortaya çıktığı açıktır. İşte bu zararlardan en çok etkilenenler, dezavantajlı kesim veya kırılgan gruplar içinde yer alan kimseler olmuşlardır. Literatürde dezavantajlı grup, kırılgan grup, dışlanmış grup veya risk grupları olarak adlandırılan bu kişiler, normal zamanlarda olduğu gibi pandemi döneminde de riskle

bağlantılı olarak kasıtlı veya kasıtsız bir şekilde zarara maruz kalmaktadırlar (Domanska, 2018, s. 27). Yaygın olarak mağdur veya dezavantajlı olarak anılan bu kişilerin sahip olduğu kırılabilirlik, mağduriyet veya muhtaç olma durumu değildir. Bahsedilen bu kişiler, zarar görme tehlikesine daha fazla sahiptirler. İnsan hakları bakımından da bu gruplar, sıklıkla eşitsiz muameleye maruz kalan veya korunması için özel araçlara ihtiyaç duyan bireylerden oluşmaktadır. Kırılabilir gruplar, bedensel ve içsel veya sosyo-ekonomik faktörlere bağlı olarak sınıflandırılabilirlikle beraber, aynı zamanda yaş, cinsiyet, etnik özellikler ve azınlık olma hali, sağlığından veya özgürlüğünden mahrum olma hali gibi durumlar da kırılabilir grupların sınıflandırılmasında kullanılan ölçütlerdir (Çelik, 2020, s. 66-67). Çalışmada Pandemi döneminde özellikle kırılabilir grup olarak sığınmacıların yaşadığı zorluklar ve onlara yönelik uygulanan politikalar ele alınmak beraber, sığınmacılar içinde de yaşlı, kadın, çocuk gibi kırılabilir durumda olanları daha fazla dikkate almak gerekmektedir.

5. KIRILGAN GRUP OLARAK SIĞINMACILAR VE COVID-19 PANDEMİSİ

İç karışıklıklara sahip olan ülkelerin vatandaşlarının başka ülkelere iltica etmesi durumu sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Bu durum Pandemi sürecinde de devam etmiştir. Böylesi bir durumda sığınmacılara yaşam alanları oluşturmak amacıyla kamplar kurulmuştur ki, Türkiye’de özellikle sınır illerinde çok sayıda bu tür kamplar mevcuttur. Yine Ürdün, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Peru, Uganda ,Venezuela gibi ülkelere bu bağlamda kamplar kurulmuştur. COVID-19’un ölümcül etkilerinin en çok göz ardı edildiği bu mekanlarda, hastalığın yayılmasını önlemek amaçlı pek fazla faaliyet yürütülmediği yapılan saha araştırmalarıyla ortaya konulmuştur (Vallette vd., 2021, s. 5). Başta yoksul ülkelere ve birden çok mülteci kampına sahip ülkelere aşı yardımı yapmak amacıyla Dünya Sağlık Örgütü, Küresel Aşı İttifakı (GAVI) ve Pandemi Hazırlık İnovasyonları Koalisyonu (CEPI), BM Çocuklara Yardım Fonu'nun (UNICEF) partnerliğiyle COVAX programı yürütülmekle beraber (Reuters, 2021), yardım fonlarının yeterli olmadığı ve gelişmiş ülkelerin çoğu duyarsız kaldığı görülmüştür. DSÖ’nün yardım çağrılarında kayıtsız kalan çoğu gelişmiş ülke, kendi vatandaşlarına öncelik vermiştir ancak hem kendi ülkelerindeki göçmen ve mültecilere hem de gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelerdeki mülteci ve sığınmacılara karşı farklı tutumlar sergilemişlerdir. World Vision tarafından yapılan bir araştırmada, mülteci ve zorla yerinden edilmiş kişilerin sağlık hizmetlerine erişimi sağlasada aşuya erişimleri için bir faaliyette bulunulmadığı ifade edilmiştir (Vallette vd, 2021, s.10). Dolayısıyla birçok ülke COVID-19 salgını bağlamında ekonomi, sağlık, sosyal ve idari alanlarda önlemler alsalar da, kendi vatandaşları dışındaki kırılabilir grup olan sığınmacı ve mültecilere karşı farklı politikalar

izlemişlerdir. Bu açıdan Birleşmiş Milletler'in, AB ülkelerinin ve Türkiye'nin mültecilere ve sığınmacılara karşı olan olumlu ve olumsuz tutumları ele alınarak daha farklı neler yapılabileceği konusunun incelenmesi gerekmektedir.

6. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER'İN COVID-19 PANDEMİSİNDE KIRILGAN GRUP OLARAK SIĞINMACILARA YÖNELİK POLİTİKALARI

Birleşmiş Milletlerin Pandemi sürecinde etkin bir çözüm üretmediği ve bu bağlamda ciddi eleştirildiği söylenebilir. BM'nin uzmanlık kuruluşu olan Dünya Sağlık Örgütü'nün de kendisinden beklenen performansı sergileyememesi ağır eleştirilere maruz kalmasına neden olmuştur (Ulusoy, 2020, s. 527). BM Genel Sekreterliği tarafından zaman zaman çağrılar yapılmakla beraber, kırılğan gruplar olan sığınmacılara yönelik özel bir katkısının olmadığı söylenebilir. Diğer bir yaklaşımla tedavi, temel gıda, bağış, eğitim, sosyal ve iş güvenliği konularında çalışmalar yürütülse de vadedilen faaliyetlerin yerine getirilemediği görülmektedir. Nitekim, bu konuda en çok sorunla karşı karşıya kalan ve birtakım çözümler üretmeye çalışan Türkiye'nin de eleştirileri olmuştur (Beyaz vd., 2022). Nitekim DSÖ'nün çağrısı doğrultusunda mültecilere COVAX programıyla dağıtılması hedeflenen 1 milyar aşu dozu, gerçekleştirilemeyen hedefler arasında kalmıştır (Vallette vd., 2021, s. 7). Dolayısıyla BM beklenen performansı sergileyememiş ve özellikle kırılğan grup olan sığınmacılar konusunda gerekli yardımlar yapılamamıştır.

7. AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNİN COVID-19 PANDEMİSİNDE KIRILGAN GRUP OLARAK SIĞINMACILARA YÖNELİK POLİTİKALARI

AB ülkeleri Pandemi sürecinde özellikle kırılğan grup olan sığınmacılara ilişkin sorun çözücü politikalar üretememiştir. Göç kriziyle Avrupa'da artan yabancı nüfus ve buna ek olarak Pandemi ile ortaya çıkan sorunlar konusunda üye ülkeler daha çok bireysel hareket etmişlerdir. Diğer bir ifade ile kırılğan gruplar olarak sığınmacılara ilişkin ortak bir AB Politkası oluşturulamamıştır. Salgının ilk dönemlerinde Almanya ve Fransa sağlık malzemelerine kısıt getirerek İtalya'nın acil durum çağrılarını göz ardı etmiş, yine İtalya ve İspanya'ya Avrupa Komisyonu'nun Covid-19 döneminde üye ülkelere yardım taşıyan Avrupa Sivil Koruma Mekanizması'nın yardımcı olmasını Almanya engellemiştir (Akba, 2021, s.27). Tüm bu durumların yanı sıra, üye ülkelerin sığınmacılara yönelik politikaları, genellikle kamplardan bile kişi sayısını azaltmak, tedavi sürecinde ve aşu tedarikinde geri plana atılmaları yönünde olmuştur. AB, azınlık haklarının korunmasını her üye ülkenin kendi sorumluluğu altında ele alınması gerektiğine vurgu yapmaktadır (Çepel, 2020, s.43). Bu açıdan AB, Avrupa'da azınlıkların korunması bağlamında en çok güce sahip olmakla beraber,

başarılı bir örgüt olarak değerlendirilememektedir (Yılmaz, 2015, s.117). Avrupa Birliği'nde bazı üye ülkelerin kırılgan gruplar olarak sığınmacılara ve azınlıklara uyguladığı olumsuz politikaların yanı sıra özellikle Slovakya, Yunanistan, İtalya ve İspanya gibi ülkelerin uygulamalarındaki yanlış tutum ve yaklaşımları AB'nin başarısızlığı olarak görülebilir. Örneğin, "Romanlar", Avrupa'da en yoğun nüfusa sahip olan ve en fazla ayrımcılığa maruz kalan etnik azınlıktır. İtalya, Fransa gibi ülkelerde sıklıkla ayrımcılığa maruz kalan Romanlar, Pandemi sürecinde en çok *Slovakya*'da ayrımcılığa uğramışlardır. Slovakya hükümeti, Romanların COVID-19'a yakalanma olasılıklarının daha yüksek olduğunu belirterek, Romanların yaşadığı bölge ile diğer bölgeler arasına duvar inşa etmeye başlamıştır. Halbuki, AB'nin finansal destek kurumlarından, Romanların ülkeye entegrasyonunu sağlamak amacıyla yıllarca destek almışlardır (Çepel, 2020, s.49). *Yunanistan, İtalya ve İspanya*'daki göçmen kamplarının ise pandemi sürecinde büyük risk teşkil eden bölgeler arasında olduğu belirtilmiştir. AB, yaşlı ve hasta göçmenleri kamplardan tahliye ederken, velisi bulunmayan çocukların başka AB üye ülkelere aktarılacak üzere transfer merkezinde toplamaktadır (Deutsche Welle, 2020). Bütün bunlar kırılgan grup olan sığınmacı göçmenler konusunda insani politikalar üretilmediğini özellikle sığınmacı gruplar için gerek ilaç gerekse aşı konusunda yardımcı olmadıkları, COVAX programının yetersiz kaldığı görülmektedir.

8. TÜRKİYE'NİN COVID-19 PANDEMİSİNDE KIRILGAN GRUPLAR OLARAK SIGINMACILARA YÖNELİK POLİTİKALARI

Türkiye, Avrupa Birliği'ne uyum süreci kapsamında göçe ilişkin mevzuatını AB müktesabati ile uyumlaştırma çabasına girmiş ve buna yönelik olarak yasal mevzuatına birtakım eklemeler yapmıştır. Buna bağlı olarak; 2003 yılında Katılım Ortaklığı Belgesi hayata geçirilmiş ve Ulusal Program doğrultusunda 2005 yılında hayata geçirilen "Sığınma ve Göç Alanındaki AB Müktesabatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı" yürürlüğe girmiştir. Yine Ulusal Program bağlamında 2008 yılında "Yasadışı Göçle Mücadele Koordinasyon Kurulu" oluşturulmuştur (Bulut ve Bimay, 2021, s.441; Ekşi, 2009, s. 96-98;). Ancak, ülkeye gerçekleşen göçler sonucunda yaşanan sorunlara yaklaşım çeşitli çekinceler dolayısıyla tam olarak uygulanamamıştır (Bulut ve Bimay, 2021, s. 442). Bunun sonucunda da ülke içerisinde özellikle sığınmacı kapsamında milyonlarca insan yaşamaya başlamış ve Covid-19 döneminde de yaşadıkları sağlık sorunlarının Türkiye tarafından çözülmesini talep etmişlerdir.

Türkiye de Pandemi sürecinde öncelikli olarak kendi vatandaşlarını dikkate almakla beraber, yürüttüğü politikalarda sığınmacılara ve mültecilere de sürekli destek vermiştir. Avrupa

Komyonu'nun oluşturduğu fon olan Türkiye'deki Sığınmacılar İçin Mali Yardım Programı (FRIT), DSÖ'nün mali yardımları ve Türkiye'nin kendi özel çabaları sığınmacı ve mültecilerin ihtiyaçları için ayrı bir güvence oluştursa da, özellikle FRIT'ten gelen fon proje karşılığı parçalara ayrılarak gönderildiği için zaman zaman aksamalar da yaşanmıştır (<https://multeciler.org.tr>,2021). Ancak, kamplarda yaşamayıp ülke içerisinde farklı yerlerde kayıtdışı çalışan ve hem kendi hayatını hem ailesinin hayatını sürdürmeye çalışan birçok sığınmacı bu Pandeminin olumsuz etkilerine daha fazla maruz kalmış ve yürütülmesi devam eden projelerden destek de alamamış veya az almıştır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, sığınmacıların destek alabilmeleri için bilgilerini hükümet yetkilileri ile paylaşmaları hususundaki çekinceleridir. Yine aynı zamanda, hem kampta hem de ülke içinde yaşamaya devam eden sığınmacıların COVID-19 aşısı olması konusunda da çekimser kalmaları, aşıya erişimini ve aşı yaptırmalarını takip etmek amacıyla yeterli sistemlerinin bulunmaması ve kimlik bilgilerini paylaşmaktan korkmaları da sürece olumsuz etki etmiştir (Vallette vd., 2021, s.5). Bununla beraber, birçok ülkenin aksine Türkiye'de sosyal güvenlik hakları olup olmadığına bakılmaksızın, ihtiyacı olan kayıtlı kırılgan grup olan sığınmacı ve mülteciler için koruyucu ekipmana, COVID-19 testleri ve virüs tedavisi konusunda ücretsiz erişim sağlanmıştır (Dinçer ve Turan, 2021). Diğer bir ifade ile Türkiye, hem kendi vatandaşlarına hem de kayıtlı ve kamplarda yaşayan mültecilere Pandemi sürecinde sürekli destek olduğu gibi yurtdışında da birçok ülkeye yardımlar göndermiştir (<https://www.bbc.com> ,2020). Bu durum Türkiye'nin ulusüstü kuruluşlara nazaran kırılgan gruplara yönelik politikalarının daha olumlu ve yapıcı olduğunu göstermektedir.

9. SONUÇ

Her dönemde olduğu gibi Pandemi döneminde de kırılgan grupların, geri plana atıldığı veya ihtiyaçlarını karşılamakta farklı sebeplerden dolayı güçlük çekildiği görülmektedir. Kırılgan grupların özellikle COVID-19 Pandemisi döneminde daha fazla ötekileşmeye maruz kaldığı görülmektedir. Ülkeler, kırılgan gruplara yönelik benzer politikalar uygulamasalar da, özellikle sığınmacıların bu süreci daha az zararlarla atlatabilmeleri için ulusüstü kuruluşların yapıcı politikalar izlemesi beklenirdi. Ancak gerek BM'nin gerekse AB'nin yürüttüğü politikaların pek yapıcı olmadığı ve yükün kırılgan gruplar olan sığınmacılara ve mültecilere yüklenildiği görülmektedir. Türkiye'nin ise daha yapıcı bir politika izlediği, kırılgan gruplar için önemli destekler sağlandığı söylenebilir. Genel olarak, halihazırda yürütülen politikaların kırılgan gruplar nezdinde özellikle sığınmacılar özelinde iyileştirilmesi gerektiği söylenebilir. Geline nokta denilebilir ki, dünyanın bir gerçeği olan kırılgan gruplar olan sığınmacılara yöneilic

politikaların tekrar gözden geçirilmesi, gerek ulusal gerekse küresel ölçekte sorun çözücü ve sonuç odaklı politikaların üretilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akba, S. (2021). Krizler çağında Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri ve geleceğe yönelik projeksiyonlar. *Küresel Siyaset Türkiye'den Bakış*, (Özel Sayı), 22-39.
- Arslan, M. (2022). *Pandeminin Kent İnovasyonuna Katkısı*. A. Mengi (Ed.), Pandemi Sürecinde Dirençli Şehirler (ss. 351-360). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Avrupa Birliği Başkanlığı. (2021). *Avrupa Birliği'nin Tarihçesi*. T.C. Dış İşleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı: https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-tarihcesi_105.html (Erişim Tarihi: 16.03.2022)
- BBCNews. (2020). *Koronavirüs: Türkiye hangi ülkeye ne kadar yardım gönderdi?*, BBCNews Türkiye: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-52459231> (Erişim Tarihi: 16.03.2022)
- Beyaz, Z., Altaş, M., & Açıl, S. (2022). *Cumhurbaşkanı Erdoğan: (BM Güvenlik Konseyi) Sistem iflas bayrağını çekmiştir*. Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/cumhurbaskani-erdogan-bm-guvenlik-konseyi-sistem-iflas-bayragini-cekmiştir/2531910> (Erişim Tarihi: 18.03.2022)
- Bulut, Y., & Bimay, M. (2020). *Göçe İlişkin Kavram ve Kuramlar*. Y. Bulut, & S. Akın (Ed.), Yerel, Ulusal ve Küresel Boyutlarıyla Göç ve Mülteci Sorunu (s. 9-32). İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Bulut, Y., & Bimay, M. (2021). *Göç Politikaları Açısından Suriyeli Sığınmacıların Entegrasyonu Üzerine Bir İnceleme*. İ. Kalaycı, & G. Kalmış (Ed.), Çağlar Boyu Göç (s. 433-458). Ankara: Gazi Kitabevi .
- Cebeci, A. (2020). Kapitalist toplumsal ilişkilerde dönüşüm – dönüşümün katalizörü olarak salgın. *Turkish Studies*, 15(4), 1409-1428.
- Çelik, E. (2020). İnsan hakları bakımından kırılma kavramına bir giriş ve kavramın AİHM kararlarındaki görünürlüğü. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 22(1), 57-77.
- Çepel, Z. Ü. (2020). Neoliberalizmin Covid-19 testi ve Avrupa Birliği: dezavantajlı gruplar örneği. *Ulusal Uluslararası Çalışmalar Dergisi*, 4(1), 33-50.
- Dağlı, T. (2019). *Kırılma Gruplar, Özellikli Durumlar ve Adli Görüşme Süreçleri*. <https://magdur.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2112020112238ago-uzman-modulu.pdf> (Erişim Tarihi: 01.03.2022)
- Deutsche Welle. (2020). *AB Komiseri Johansson'dan göçmen kampında salgın uyarısı*. DW : <https://www.dw.com/tr/ab-komiseri-johanssondan-göçmen-kampında-salgın-uyarısı/a-53004663> (Erişim Tarihi: 17.03.2022)
- Dinçer, S., & Turan, R. (2021). *BM'den sığınmacılara ev sahipliği yapan Türkiye ve diğer ülkelere daha fazla destek çağrısı*. Anadolu Ajansı:

- <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bmden-siginmacilara-ev-sahipligi-yapan-turkiye-ve-diger-ulkelere-daha-fazla-destek-cagrisi/2284178> (Erişim Tarihi: 14.03.2022)
- Domanska, M. (2018). People with disabilities as a vulnerable group. the concept of protection of the rights of vulnerable groups. *Białostockie Studia Prawnicze*, 23(4), 25-34.
- Ekşi, N. (2009). *Mültecilere ve Sığınmacılara Yönelik Mevzuat*. Beta Yayınları.
- Elçi Çarıkçı , E., Gündüz Hoşgör, A., & Rittersberger-Tılıç, H. (2017). Bir Sosyal Politika Söylemi Olarak Kırılgan/Dezavantajlı/Riskli Gruplar. *VIII. Ulusal Sosyoloji Kongresi: Farklılıklar, Çatışmalar ve Eylemlilikler Çağında Sosyoloji*, 24, 627-634, Ankara: Sosyoloji Derneği.
- Göç İdaresi Başkanlığı. *Mülteci*. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı: <https://www.goc.gov.tr/multeci> (10.03.2022)
- Güngör, B. (2020). Türkiye'de Covid-19 Pandemisi Süresince Alınan Önlemlerin Kriz Yönetimi Perspektifinden Değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademisi Dergisi*, (4), 818-851.
- Üstün, Ç., & Özçiftçi , S. (2020). COVID-19 Pandemisinin Sosyal Yaşam ve Etik. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 25(Özel Sayı 1), 142-153.
- Köksoy, F. (2020). Avrupa Birliği'ni Sarsan Deprem: İnsani Güvenlik Bağlamında Covid-19. *Turkish Studies*, 15(6), 663-682.
- Karadağ, G., & Mermer, G. (2020). *Dezavantajlı Gruplar Olarak İşsizlerin/Yoksulların Ruh Sağlığının Korunması*. M. Yılmaz (Ed.), *Dezavantajlı Gruplar ve Ruh Sağlığı* (ss. 56-60). Ankara: Türkiye Klinikleri.
- Karataş, Z. (2020). COVID-19 Pandemisinin Toplumsal Etkileri,. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 3-15.
- Mülteciler Derneği. (2021). *Avrupa Birliğinin Suriyeliler İçin Türkiye'ye Ödediği Para*. Mülteciler Derneği: <https://mülteciler.org.tr/avrupa-birliginin-suriyeliler-icin-turkiyeye-odedigi-para/> (Erişim Tarihi: 14.03.2022)
- Orhon, N. (2019). *Mültecileri Anlamak Mültecileri Anlatmak*. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_734370.pdf (Erişim Tarihi: 14.03.2022)
- Özmert, E. N. (2020). Göçmenlerde Aşılama. *Osmangazi Tıp Dergisi*, (Sosyal Pediatri Özel Sayısı), 20-24.
- Reuters. (2021). *Covax: Yoksul ülkelerin aşılınması için 45 milyar dolara daha ihtiyaç var*. BBC NEWS: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56975874> (Erişim Tarihi: 16.03.2022)
- Şirin, H., & Özkan, S. (2020). Dünyada ve Türkiye'de COVID-19 Epidemiyolojisi. *Kulak Burun Boğaz ve Baş Boyun Cerrahisi Dergisi*(28), S6-S13.

-
- The United Nations . (tarih yok). UN Response to Covid-19. <https://www.un.org/en/coronavirus/un-response> (Erişim Tarihi: 21.03.2022)
- The United Nations. (tarih yok). About Us. The United Nations : <https://www.un.org/en/about-us> (Erişim Tarihi: 21.03.2022)
- Ulusoy, Ü. H. (2020, Ekim 18). Birleşmiş Milletler'in Covid-19 ile Mücadele Sınavı. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(2), 527-541.
- Vallette, D., Nepesova, N., & Korobkova, N. (2021). Yüksek Risk - Düşük Öncelik. *World Vision*.
- Yılmaz, G. (2015). Avrupa'da Azınlıklar ve Azınlık Hakları. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 14(2), 109-122.
- Yasin, Y. (2020a). *Kırılgan Gruplar ve Covid-19: Yaşlılar. Türk Tabipler Birliği Covid-19 Pandemisi Altıncı Ay Değerlendirme Raporu*: https://www.ttb.org.tr/kutuphane/covid19-rapor_6/covid19-rapor_6_Part52.pdf (Erişim Tarihi: 22.02.2022)
- Yasin, Y. (2020b). *Kırılgan Gruplar ve Covid-19: Kadınlar. Türk Tabipleri Birliği: Covid-19 Pandemisi Altıncı Ay Değerlendirme Raporu*: https://www.ttb.org.tr/kutuphane/covid19-rapor_6/covid19-rapor_6_Part54.pdf (Erişim Tarihi: 15.02.2022)